

TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI
HUZURIDAGI ILMIY DARAJALAR BERUVCHI
DSc.03/30.07.2022.I.16.05 RAQAMLI ILMIY KENGASH

TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI

Qo'lyozma huquqida
UDK 338.45:001.895(575.1)

SOBIRXONOV AKBARXON AZIZ-O'G'LI

SANOAT MAHSULOTLARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI
OSHIRISHDA INNOVATSION TEXNOPARKLARDAN SAMARALI
FOYDALANISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH

08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
ilmiy darajasini olish uchun yozilgan
DISSERTATSIYA

Ilmiy rahbar: K.A. Sharipov, Texnika fanlari doktori, professor

Toshkent shahri – 2024-yil

MUNDARIJA

KIRISH.....	4
I BOB. INNOVATSION TEXNOPARKLARDAN FOYDALANISH MEXANIZMINING NAZARIY – USLUBIY ASOSLARI.....	13
1.1. Sanoat mahsulotlari raqobatbardoshligini oshirishda innovatsion texnoparklarning o‘rni va ahamiyati.....	13
1.2. Innovatsion texnoparklardan samarali foydalanishning nazariy jihatlari.....	22
1.3. Sanoat mahsulotlarining raqobatbardoshligini oshirishda innovatsion texnoparklardan foydalanishning xorijiy tajribasi	32
I bob bo‘yicha xulosa.....	48
II BOB. INNOVATSION TEXNOPARKLARNING HOZIRGI HOLATI VA ASOSIY IQTISODIY KO‘RSATKICHLARI TAHLILI.....	50
2.1. Innovatsion texnoparklar rivojlanish holatining tahlili.....	50
2.2. Innovatsion texnoparklarning sanoat mahsulotlari raqobatbardoshligiga ta’sirining tahlili.....	58
2.3. Sanoat mahsulotlarining raqobatbardoshligini oshirishda innovatsion texnoparklardan foydalanish samaradorligiga ta’sir etuvchi omillar tahlili.....	85
II bob bo‘yicha xulosa.....	112
III BOB. SANOAT MAHSULOTLARI RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA INNOVATSION TEXNOPARKLARDAN FOYDALANISH MEXANIZMINI OPTIMALLASHTIRISH.....	114
3.1. Sanoat mahsulotlarining raqobatbardoshligini oshirishda innovatsion texnoparklar ko‘rsatkichlarini ekonometrik modellashtirish.....	114
3.2. Innovatsion texnoparklar miqyosida texnologiyalar va bilimlar transferi mexanizmlarini takomillashtirish.....	130
3.3. Sanoat mahsulotlari raqobatbardoshligini oshirishda innovatsion texnoparklardan foydalanish samaradorligini davlat tomonidan qo‘llab - quvvatlash va tartibga solishning roli.....	147
III bob bo‘yicha xulosa.....	154
XULOSA.....	156
FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI.....	159

KIRISH

Dissertatsiya mavzusining dolzarbligi va zarurati. Jahondagi turli mamlakatlarda innovatsion texnologiyalarni strategik tatbiq etish, mahalliy texnoparklarni tashkil qilish va ushbu subyektlarning xalqaro savdo va tijoratni boshqaruvchi keng global qiymat zanjiriga samarali integratsiyalashganiga ishonch hosil qilish orqali sanoat mahsulotlarining raqobatbardoshligini oshirishga katta e'tibor qaratilmoqda. Ma'lumotlarga ko'ra, "Jahon bo'ylab 2500 ga yaqin texnopark tarqalgan, taxminan 300 tasi Amerika Qo'shma Shtatlarida, 110 ga yaqini Yaponiyada, 80 dan ortig'i Xitoy chegarasida joylashgan bo'lib, 50 dan ortig'i Hindistonda tashkil etilgan. Yevropa Ittifoqida 600 dan ortiq texnopark mavjud, ulardan 360 tasi Germaniyada, 80 ga yaqini Fransiyada va 25 dan ortig'i Finlyandiyada joylashgan"¹. Bu esa sanoat mahsulot raqobatbardoshligini oshirishda innovatsion texnoparklardan samarali foydalanish mexanizmini takomillashtirishning dolzarbligini namoyon etadi.

Hozirgi global raqobat sharoitida jahondagi innovatsion sanoat texnoparklari faoliyatini tashkil etishning zamonaviy yondashuvlaridan foydalanishga doir qator ilmiy tadqiqotlar olib borilmoqda. Innovatsion ekotizimni yaratish orqali mahsulotlar sifati hamda texnologiyalarning raqobatbardoshligini oshirish, texnologik transfer va ilmiy izlanishlarni qo'llab-quvvatlash, texnoparklar orqali xalqaro hamkorliklar va aloqalarni kengaytirish, innovatsion texnoparklarda startaplar va kichik biznes uchun shart-sharoitlar yaratish, mahsulot sifatini yaxshilash va yangi ishlab chiqarish usullarini joriy etish, innovatsion texnoparklar orqali sanoatga investitsiyalar jalb qilish, xususan, venchur kapitalini rivojlantirish va xorijiy sarmoyadorlarni jalb etish, mahsulotlar raqobatbardoshligini oshirish bu boradagi tadqiqotlarning ustuvor yo'nalishlaridan hisoblanadi.

O'zbekistonda sanoat mahsulotlarining raqobatbardoshligini oshirish uchun innovatsion texnoparklardan samarali foydalanish mexanizmini kuchaytirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Jumladan, sanoat mahsulotlarining raqobatbardoshligini oshirish uchun innovatsion texnoparklar va sanoat zonalari

¹ <https://review.uz/post/texnoparki-vsokix-texnologiy>

kengaytirilmoqda. Bu borada amalga oshirilgan loyihalar qatorida Xitoyning Mingyuan Group bilan hamkorlikda Zomin tumanida qurilayotgan 1,2 milliard dollarlik texnopark elektr uskunalar, mebel, qurilish materiallari va boshqa sanoat mahsulotlarini ishlab chiqarishni o'z ichiga oladi. Ushbu texnopark 30 loyihani qamrab olgan bo'lib, unda 5 mingdan ortiq ish o'rnini yaratishi kutilmoqda. Shuningdek, texnopark eksport salohiyati yiliga 70 million dollarga yetishi kutilib, sanoat mahsulotlari umumiy qiymati esa 4,7 trillion so'mni tashkil etadi². Qolaversa, mamlakat bo'ylab 2024 yilda 841 ta yangi sanoat loyihalari amalga oshirilishi rejalashtirilgan va ularga jami 13,3 trillion so'm miqdorida investitsiya kiritiladi. Bu loyihalar natijasida 27,7 mingta yangi ish o'rinlari yaratiladi va sanoat mahsulotlari eksporti ko'lami ortishiga olib keladi. Bu kabi sanoat zonalari hukumat tomonidan joriy etilgan 766 ta maxsus sanoat zonasining bir qismi bo'lib, ularning 532 tasi kichik sanoat zonalari va 210 tasi yoshlar tadbirkorlik zonalariga ajratilgan. Bunday iqtisodiy zonalarning tashkil etilishi mahalliy va xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda muhim ahamiyat kasb etmoqda³. Bu kabi chora-tadbirlar mahalliy sanoat mahsulotlarining raqobatbardoshligini oshirish va xalqaro bozorlarda o'z o'rnini mustahkamlashga xizmat qilib, innovatsion texnoparklarda sanoat mahsulotlari raqobatbardoshligini oshirishga ta'sir etuvchi omillarni baholash bo'yicha uslubiy yondashuvlar ishlab chiqish, sanoat mahsulotlarining raqobatbardoshligini ta'minlashda innovatsion texnoparklardan foydalanish samaradorligini oshirish yo'llarini asoslash, innovatsion texnoparklar miqyosida texnologiyalar va bilimlar transferi mexanizmlarini takomillashtirish yo'llari bo'yicha amaliy takliflarni ishlab chiqish, ko'p omilli ekonometrik model asosida innovatsion texnoparklarda ishlab chiqarish mahsulotlar hajmining dinamikasi o'rta muddatli prognoz ssenariylarini ishlab chiqishga qaratilgan ilmiy tadqiqotlarning dolzarbligini namoyish etadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 6-iyuldagi PF-165-son "2022-2026-yillarda O'zbekiston Respublikasini innovatsion rivojlantirish

²Uzbekistan begins \$1.2B tech park construction with Chinese collaboration in Zaamin. - <https://kun.uz/en/news/2024/06/27/uzbekistan-begins-12b-tech-park-construction-with-chinese-collaboration-in-zaamin>

³https://unctad.org/system/files/non-official-document/cn20231012_stiUz_EN.pdf